

**‘Nu is alles mislukt’,
schematherapie en traumabehandeling bij een
oudere, autistische man met
persoonlijkheidsproblematiek**

VST congres 15 September 2023

Sylvia Heijnen-Kohl

Klinisch psycholoog / psychotherapeut

Schematherapeut / supervisor VGct

Zorgdirecteur Ouderen

Topklinisch Centrum voor Ouderen met Persoonlijkheidsstoornissen
Mondriaan

Autismespectrumstoornissen en Persoonlijkheidsstoornissen bij Ouderen

- Problematieken en levensfase beïnvloeden elkaar
- Behandel mogelijkheden bij complexe, dubbelproblematiek; in het bijzonder Schemafocused Therapie
- Topklinisch Centrum voor Ouderen met Persoonlijkheidsstoornissen (TCOP) Mondriaan
- Onderzoekslijn 'Autisme bij ouderen' (ondergetekende)

Vignette: SFT bij autisme en persoonlijkheid

75-jarige gehuwde man; 2 volwassen zonen met eigen gezinnen

Depressie met suïcidaliteit en angsten na hevige ruzie met zoon; herbelevingen aan trauma in jeugd; PTSS

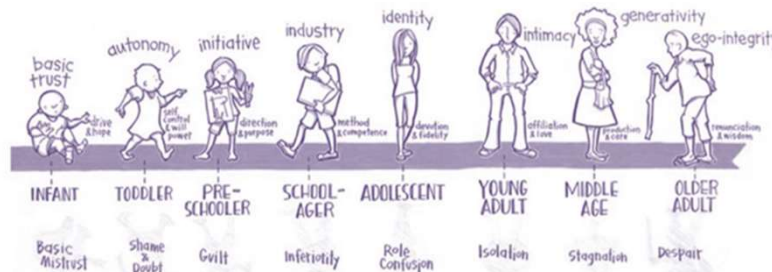
Affectieve verwaarlozing in jeugd, fysiek geweld door vader; met gevecht thuis weggegaan

Zelf vermoeden van autisme ('Asperger'; herkenning bij kleinzoon)

Levensfasespecifieke factoren

Worth Enhancing Beliefs: WEB's
Positieve Schema's

Vanuit emotionele verwaarlozing en gevecht met vader

Overcompensatie: 'ik word een geweldige vader'

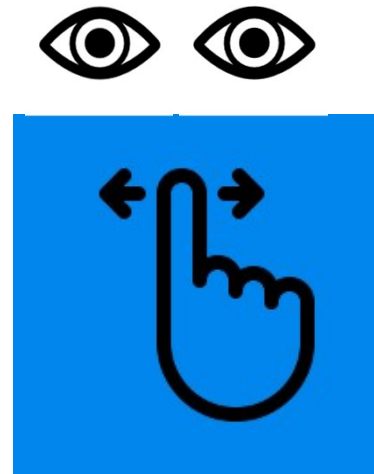
Afwijzing van zoon is onverdraagbaar

Eerst:

- spanning omlaag (EMDR)
- verleden / heden / toekomst:
uit elkaar halen

Dan 'gewoon':
casusconceptualisatie

Diagnostiek

Insteek therapeutisch assessment.

Hoge klachtpresentatie (BSI, alle schalen hoog – zeer hoog). Vooral emotiegerichte coping (CISS). Hoog leedvermijdend en laag zelfsturend (VTCI). Veel moeilijk gedrag (HAP; hetero-anamnestiche persoonlijkheidsvragenlijst voor ouderen, Barendse en Thissen, 2016).

Borderline en narcistische kenmerken (SCID), criteria voldoen aan persoonlijkheidsstoornis.

Ook aanwijzingen voor autisme (AQ boven cut-off; kenmerken op persoonlijkheidsonderzoek, specifiek:

HAP : *'Sociaal afzijdig gedrag', 'Rigide gedrag' en 'Grillig en impulsief gedrag'* (Heijnen-Kohl e.a., 2017)

⇒ Verder diagnostiek naar autisme (NIDA), criteria voldoen aan autisme.

Thema	Totaalscore	Score (%)	Gemiddelde score
Afhankelijkheid/ onbekwaamheid	2	13%	3,67
Sociale ongewenstheid	1	11%	3,11
Mislukking	1	11%	3,78
Sociaal isolement/vervreemding	2	20%	3,90
Minderwaardigheid/schaamte	0	0%	3,27
Verlating/ instabiliteit	3	17%	3,67
Emotionele verwaarlozing	0	0%	2,89
Wantrouwen/misbruik	4	24%	4,06
Gebrek aan zelfbeheersing/zelfdiscipline	0	0%	3,13
Zich rechten toe-eigenen	2	18%	3,18
Meedogenloze normen/ overmatig kritisch	5	31%	4,06
Emotionele geremdheid	2	22%	3,67
Zelfopoffering	4	24%	3,82
Onderwerping	2	20%	3,70
Verstremgeling/ kluwen	4	36%	3,82
Kwetsbaarheid voor ziekte en gevaar	4	29%	4,07
Totaal	36	17%	3,61

Persoonlijkheid (YSQ):

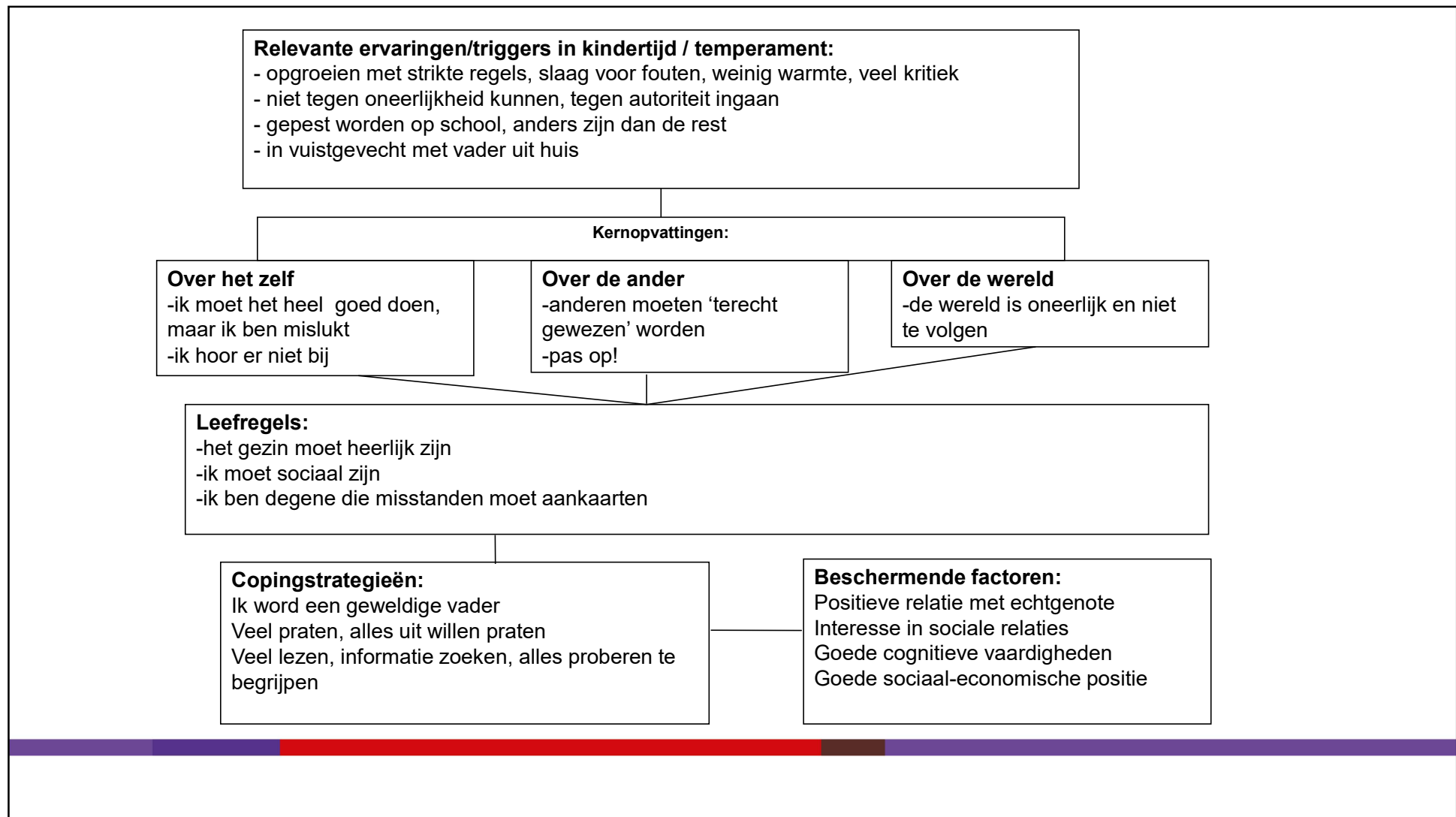
-alles > 3

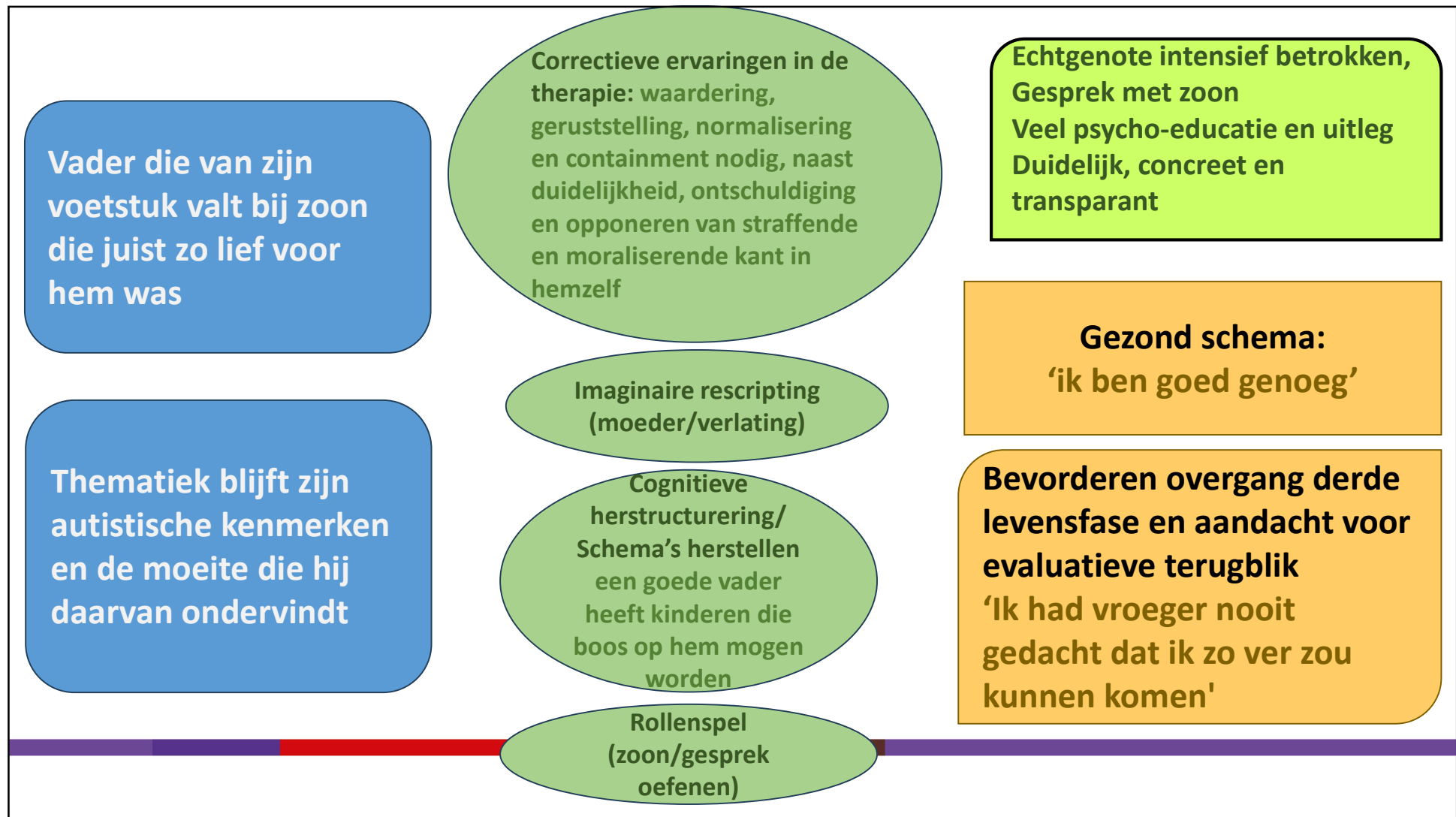
-wantrouwen/misbruik > 4

-meedogenloze normen > 4

-kwetsbaarheid ziekte en gevaar > 4

Take home

- Autismespectrumstoornissen èn Persoonlijkheidsstoornissen komen ook bij ouderen steeds beter in the picture
- Behandeling, zoals SFT, is toepasbaar en effectief bij deze groep
- De casusconceptualisatie is het startpunt voor aanknopingspunten voor behandeling persoonlijkheid en autisme
- Ben creatief bij de behandeling en blijf zoeken naar aanpassingen met oog voor levensfase

*Bedankt
voor de
aandacht!*

Meer info?

s.heijnen@mondriaan.eu

Literatuur over het onderwerp

- Heijnen-Kohl, S. M. J., Kok, R. M., Wilting, R. M. H. J., Rossi, G., & van Alphen, S. P. J. (2017). Screening of Autism Spectrum Disorders in Geriatric Psychiatry. *Journal of autism and developmental disorders*, 47(9), 2679-2689.
- Heijnen-Kohl, S.M.J., Geurts, H.M., Videler, A.C., Wilting, R.M.H.J. & Van Alphen, S.P.J. (2018). 'Autismespectrumstoornissen'. *Handboek Persoonlijkheidsstoornissen bij Ouderen* (Redactie S.P.J. van Alphen, R.C. Oude Voshaar, F. Bouckaert, A.C. Videler
- Heijnen-Kohl, S.M.J., Hitzert, B., Schmidt, R., Geurts, H.M., & van Alphen, S.P.J. (2022). Features and needs of autistic older adults. *Clinical Gerontologist*; 15, 1-11. doi: 10.1080/07317115.2022.2060157
- Videler, A.C, van Royen, R.J.J., Heijnen-Kohl, S.M.J. Rossi, G, Van Alphen, S.P.J. & van der Feltz-Cornelis, C.M. (2017). Adapting Schema Therapy for Personality Disorders in Older Adults. *International Journal of Cognitive Therapy*, 10 (1), 62–78.
- Videler, A. C., Heijnen-Kohl, S. M. J., Wilting, R. M. H. J., & van Alphen, S. P. J. (2020). Differentiële diagnostiek van persoonlijkheidsstoornissen en autismespectrumstoornis bij ouderen. *Tijdschrift voor Gerontologie en Geriatrie*, 51(2), 1-10.